

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

АРУТЮНЯН ДАВИД АШОТОВИЧ

УДК 342.951

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ
КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЛІСОВОМУ
ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ**

12.00.07 «Адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Курило Володимир Іванович,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
завідувач кафедри адміністративного
та фінансового права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
Позняков Спартак Петрович,
Університет державної фіскальної служби України,
професор кафедри господарського права та процесу

кандидат юридичних наук, доцент
Городецька Ірина Альбінівна,
Ніжинський державний педагогічний університет
імені Миколи Гоголя,
доцент кафедри політології та права

Захист відбудеться «18» вересня 2017 року о 10⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.004.16 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 301

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «   » серпня 2017 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Гафурова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ліс та інші об'єкти навколишнього природного середовища є елементами екологічної системи, що впливають на якість умов життєдіяльності людини, сталого розвитку суспільства і спрямованість інституційного забезпечення державного управління охороною довкілля. Разом із тим, однією з основних причин екологічних проблем є існуюча система державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища, регулювання використання природних ресурсів, відсутність чіткого розмежування природоохоронних та господарських функцій. У цьому зв'язку потребує вирішення проблема забезпечення публічного контролю щодо раціонального використання, охорони та відновлення лісових природних ресурсів, що існує в багатьох країнах світу, і кожна країна виходить, насамперед, з інтересів власного розвитку, досвіду, традицій.

Українське суспільство перебуває на етапі свого становлення та реформування системи управління соціальними процесами розвитку, а тому потребує системного розроблення сучасних публічно-правових підходів, з'ясування нового значення адміністративно-правового регулювання відносин контрольно-наглядової діяльності у сфері природокористування, у т. ч. щодо лісових ресурсів. Природоохоронний пріоритет та екологізація проблем природокористування методами адміністративного права надасть можливість практично забезпечити умови впровадження у суспільну практику принципу верховенства прав людини і громадянина та законності у контексті вирішення таких проблем, як розміщення промислових комплексів та об'єктів аграрного господарювання поруч із лісами, високий рівень забруднення природних об'єктів, стічних вод та атмосферного повітря, наслідки аварії на Чорнобильській АЕС та ін., що призводять до значного зниження рівня лісистості по всій території України, мають негативний вплив на навколишнє природне середовище.

В Україні загальні теоретико-методологічні і прикладні проблеми адміністративно-правового регулювання контрольно-наглядової діяльності досліджували у своїх роботах вчені-адміністративісти В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк, О. Г. Бондар, В. М. Гаращук, О. В. Гулак, П. В. Діхтієвський, Є. В. Додін, Р. А. Калюжний, Л. В. Коваль, Т. О. Коломоєць, Є. Б. Кубко, В. І. Курило, В. А. Ліпкан, Н. Р. Нижник, О. П. Світличний, А. О. Селіванов, М. Ф. Селівон, В. І. Семчик, В. Ф. Сіренко, В. В. Цветков, В. К. Шкарупа та ін.; науковці – представники школи екологічного права – В. І. Андрейцев, А. П. Гетьман, І. В. Гиренко, О. В. Головкін, В. В. Костицький, М. В. Краснова, Н. Р. Малишева, Ю. С. Шемшученко.

Окремі питання державного контролю у лісовому господарстві досліджувалися такими вченими-правознавцями та економістами, як О. В. Басай, Р. В. Леньо, Л. В. Мендик, І. М. Синякевич, П. І. Томіленко, М. А. Хвесик, Р. В. Янчевський та ін.

Беручи до уваги соціальну важливість і фундаментальну наукову цінність наявних сьогодні результатів досліджень адміністративно-правових проблем

державного контролю, необхідно констатувати, що сучасні вітчизняні адміністративно-правові дослідження у сфері лісових правовідносин присвячено переважно окремим аспектам контрольно-наглядової діяльності органів державного управління, державних лісових господарств у зв'язку із проблемами правозастосування функцій і повноважень державного регулювання діяльності для досягнення вузьких державно-правових цілей внутрішньоорганізаційної системи контрольно-наглядових відносин. У зв'язку з цим не достатньо у наявних наукових роботах досліджено проблеми інституційного забезпечення державного управління у сфері охорони довкілля, сучасної ролі інституту державного контролю у системі публічного управління взагалі та у сфері екологічних відносин зокрема. Також науковцями не достатньо приділено уваги проблемам комплексного дослідження адміністративно-правових аспектів розвитку відносин державного контролю у сфері ведення лісового господарства, переосмислення ролі й визначення нового змісту публічних функцій державних контролюючих органів, їх взаємозв'язків з інституціями громадського контролю, формування адміністративно-правових інститутів екологічного прогнозування і екологічного моніторингу як складової системи публічного екологічного управління і контролю, удосконалення інформаційно-правових аспектів проблеми.

Наведені обставини зумовлюють актуальність теми дисертації, її важливе теоретичне і практичне значення щодо подальшого розвитку науки адміністративного права й удосконалення практики адміністративно-правового регулювання державного контролю у сфері ведення лісового господарства України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах планових науково-дослідних робіт юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України. Її проблематика безпосередньо використана при проведенні науково-дослідної роботи «Правове регулювання охорони та відтворення лісів в Україні» (номер державної реєстрації 0113U003857).

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи було з'ясування, на основі сучасних положень вітчизняної теорії права, державного управління, методології адміністративного права, сутності адміністративно-правових засад контрольно-наглядової діяльності в лісовому господарстві України, а також шляхів їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети основну увагу було приділено вирішенню таких завдань:

- дослідити теоретико-правові засади державного контролю у лісовому господарстві України;
- з'ясувати історико-правові аспекти розвитку державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні;
- проаналізувати сучасний стан адміністративно-правового регулювання державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні;
- розкрити сутність та зміст поняття «державний контроль у сфері організації та ведення лісового господарства в Україні»;

– визначити принципи контрольно-наглядової діяльності у лісовому господарстві України;

– визначити соціальне значення екологічного контролю у лісовому господарстві України та шляхи удосконалення адміністративно-правового регулювання лісових правовідносин;

– виявити основні групи факторів неправомірної діяльності у сфері ведення лісового господарства та проблем адміністративної відповідальності;

– обґрунтувати основні проблеми впровадження в Україні зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання контрольно-наглядової діяльності у сфері ведення лісового господарства.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері адміністративно-правового регулювання контрольно-наглядової діяльності у лісовому господарстві України.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади контрольно-наглядової діяльності у лісовому господарстві України.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертації є сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зумовлених системним підходом, що дає змогу досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

Діалектичний метод допоміг дослідити стан теоретико-правових досліджень державного контролю у динаміці розвитку історичних, управлінських, соціальних, економічних, публічно-правових явищ із урахуванням взаємозв'язків теорії і практики адміністративно-правового регулювання розвитку державного контролю у сфері ведення лісового господарства України. Методи абстрагування та формальної логіки надали можливість з'ясувати сутність та зміст понять «державний контроль у сфері ведення лісового господарства (підрозділ 3.1), «принципи контролю у сфері ведення лісового господарства України», а також класифікувати функціональні принципи державного контролю у сфері ведення лісового господарства України у адміністративно-правовому аспекті (підрозділ 3.2). Методи аналізу, синтезу та узагальнення використовувались при виділенні характерних ознак загального поняття «контроль» у теорії адміністративного права (підрозділ 1.1), обґрунтуванні основних засад розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері державного контролю ведення лісового господарства в Україні (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3), а також при формулюванні висновків щодо одержаних результатів дослідження. Структурно-функціональний, структурно-логічний та метод класифікації використовувались у процесі опису, аналізу характерних ознак поняття «державний контроль» у теорії адміністративного права (підрозділ 1.1), рівнів адміністративно-правового регулювання у сфері ведення лісового господарства в Україні та функціональної структури Держлісагентства України (підрозділ 1.3), при встановленні основних факторів неправомірної діяльності у сфері ведення лісового господарства та проблем адміністративної відповідальності (підрозділ 2.3), для виділення окремих видів повноважень Держлісагентства та Держекоінспекції як складових їх адміністративно-правового статусу та заходів адміністративного примусу, а

також для виділення окремих видів адміністративних проступків у галузі ведення лісового господарства (підрозділи 1.1, 2.2, 2.3), виділення і класифікації положень позитивного досвіду законодавчого унормування у сфері ведення лісового господарства, що може бути впроваджено в законодавство України (підрозділ 2.1), основних рекомендацій і пропозицій адміністративно-правових засад розвитку державного контролю у сфері ведення лісового господарства України (розділ 3 та висновки). Історичний і історико-правовий методи застосовувались при з'ясуванні сутності поняття «державний контроль» та проблем реформування системи державного управління охороною довкілля (підрозділ 1.1), історико-правових аспектів розвитку державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні (підрозділ 1.2). Формально-юридичний метод застосовано для вивчення змісту законодавчих та інших нормативно-правових актів щодо загального порядку діяльності органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та публічного управління (підрозділи 1.3, 2.2). За допомогою порівняльно-правового методу проаналізовано норми положень щодо дозвільних та контрольно-наглядових функцій Держекоінспекції та Держлісагентства (підрозділ 1.2) та складено їх порівняльну таблицю (додаток А), законодавство різних країн щодо публічно-правового регулювання державного контролю у сфері ведення лісового господарства (підрозділ 2.1). За допомогою статистичного методу і методу документального аналізу досліджено стан діяльності уповноважених контролюючих органів у сфері ведення лісового господарства (підрозділ 2.2).

Нормативну основу дослідження становлять норми Конституції України, інших нормативно-правових актів щодо правових засад діяльності суб'єктів контрольно-наглядової діяльності у сфері ведення лісового господарства, а також окремі норми конституцій і нормативно-правових актів адміністративного, лісового і господарського законодавства Республіки Польща, Федеративної Республіки Німеччини, США, Фінляндської Республіки.

Інформаційну і емпіричну основу дослідження становлять наукові публікації (монографії, підручники, наукові статті, тези конференцій, коментарі); дисертації і автореферати дисертацій; результати узагальнення публікацій у засобах масової інформації, статистичні, аналітичні огляди і адміністративні дані практики територіальних підрозділів Держлісагентства, Держекоінспекції України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України та інших суб'єктів державного управління щодо здійснення функцій контролю, нагляду і екологічного моніторингу; порівняльні узагальнення діяльності суб'єктів державного контролю у сфері ведення лісового господарства Канади, США, Федеративної Республіки Німеччини, Республіки Польща, Фінляндської Республіки, а також результати опитування працівників органів Держекоінспекції України (242 осіб).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше у вітчизняній адміністративно-правовій науці проведено спеціальне комплексне дослідження проблем державного контролю у сфері ведення лісового господарства України із урахуванням новітніх тенденцій розвитку науки і

практики екологічного правозастосування. На підставі проведеного дослідження сформульовано нові положення й висновки, запропоновані здобувачем особисто, зокрема:

вперше:

– науковий підхід, згідно із яким державний контроль у сфері ведення лісового господарства необхідно розглядати як складову системи публічно-правових гарантій забезпечення реалізації екологічних, соціальних, економічних та інших прав громадян, екологічного управління й здійснення функцій публічного контролю у сфері природокористування і охорони навколишнього природного середовища, а основні елементи механізму адміністративно-правового регулювання відносин контрольно-наглядової діяльності у сфері лісових відносин запропоновано закріпити в системі норм перспективного екологічного законодавства (проект Екологічного кодексу України);

– запропоновано визначення дефініції «принципи контролю у сфері ведення лісового господарства України», під яким розуміються розроблені з урахуванням досягнень науки адміністративного права, вимог чинного законодавства та наукових концепцій, стану практики, організаційні та правові основи здійснення комплексу заходів з охорони, захисту, раціонального використання та розширеного відтворення лісів в Україні з метою досягнення сталого розвитку із збалансованими екологічною, соціальною та економічною його складовими;

– встановлено та розкрито основні фактори неправомірної діяльності у сфері ведення лісового господарства, які класифіковано на: соціально-політичні, адміністративні та юридичні;

– запропоновано внести зміни і доповнення до таких нормативно-правових актів про державний контроль у сфері ведення лісового господарства, як: Лісовий кодекс України; Положення про Мінагрополітики, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 25.11.2015 р. № 1119; постанова Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10.09.2014 р. № 442 та Положення про Державне агентство лісових ресурсів, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 8.10.2014 р. № 521;

удосконалено елементи механізму адміністративно-правового регулювання здійснення екологічного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні, до яких запропоновано включити: державний екологічний моніторинг, нагляд і контроль у спосіб спостереження, аналізу, перевірки, оцінки, прогнозу та прийняття рішень щодо відповідності практичної діяльності суб'єктів охорони, захисту, використання та відтворення лісів установленим законами та іншими нормативно-правовими актами приписам, а також у коригуванні розвитку суспільних лісових відносин на засадах сталого розвитку з урахуванням природних, економічних, соціальних та інших умов лісового землеробства, цільового призначення земель і лісів, лісорослинних умов, породного складу лісів, а також функцій, які вони виконують;

дістало подальшого розвитку:

– визначення поняття «державний контроль у сфері ведення лісового господарства України», під яким запропоновано розуміти вид публічного екологічного контролю у сфері природокористування, що полягає у діяльності посадових осіб центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів права на підставі норм закону щодо виконання функцій спостереження, аналізу, перевірки, оцінки і прогнозу у сфері організації і ведення лісового господарства з метою забезпечення реалізації прав і свобод громадян, запобігання порушенням норм Конституції України, інших нормативно-правових актів та спрямування ведення лісового господарства на засадах сталого розвитку;

– розуміння державного контролю у сфері ведення лісового господарства України як одного з напрямів (виду) суспільно необхідної державної діяльності у сфері публічного екологічного управління, результатом якого повинно бути практичне забезпечення публічно-правових гарантій реалізації прав і свобод громадян, зменшення факторів неправомірної поведінки лісокористувачів, запобігання екологічним, адміністративним, господарським та ін. правопорушенням, гарантування практичної реалізації норм ст. 19 Конституції України у лісових відносинах щодо законності контрольної-наглядової діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, їх посадових осіб;

– зміст адміністративно-правових норм, що встановлюють порядок здійснення державного контролю у сфері ведення лісового господарства України, який повинен включати в себе функції екологічного моніторингу, нагляду і контрольних заходів правомірності використання, охорони й відновлення лісу як комплексного природного об'єкта.

Практичне значення одержаних результатів. Дисертація має прикладний характер. Викладені в дисертації положення можуть бути використані у:

– правотворчості – для удосконалення адміністративно-правового регулювання реалізації функцій державного контролю у сфері ведення лісового господарства України, удосконалення екологічного та адміністративного законодавства;

– правозастосуванні – для удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності посадових осіб органів Держлісагенства та Держекоінспекції України з питань реалізації державної політики у сфері природокористування та охорони навколишнього природного середовища;

– науково-дослідній роботі – можуть послугувати підґрунтям для подальших наукових досліджень проблем адміністративно-правового регулювання у сфері екологічного управління лісами;

– навчальному процесі – для підготовки підручників, навчальних посібників, інших навчально-методичних матеріалів при викладанні навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Екологічне право», «Господарське право».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем особисто і становить самостійну розробку з обраної теми. Основні положення, висновки та пропозиції, які визначають наукову новизну та виносяться на захист, сформульовано і обґрунтовано здобувачем особисто. З наукової праці, опублікованої у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження виголошено у формі доповідей на Міжнародній юридичній науково-практичній конференції «Модернізація правових інститутів: вимоги часу» (м. Київ, 2016 р.) та III Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток Української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів» (м. Київ, 2017 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації відображено у 7 наукових працях, з яких 4 статті у наукових фахових виданнях України, стаття у науковому виданні іншої держави та 2 тези наукових доповідей.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, а також висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 211 сторінок. Список використаних джерел налічує 176 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її зв'язок з науковими планами та програмами, мету та завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення, наведено інформацію щодо апробації здобутих результатів дисертації та публікацій.

Розділ 1 «**Теоретико-правові засади державного контролю у сфері ведення лісового господарства України**» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «*Теоретико-правові засади дослідження державного контролю у сфері ведення лісового господарства України*» проаналізовано результати досліджень щодо сутності, соціального призначення і змісту таких понять як «контроль», «нагляд», «публічний контроль», «державний контроль», а також основних напрямів контрольно-наглядової діяльності.

Стверджується, що однією із основних характерних рис державного контролю є його функціональність, що реалізується у межах основних його трьох складових: 1) регулювання (спрямування на досягнення цілей і виконання завдань організації, сфери діяльності тощо); 2) профілактики (превентивна діяльність, утворення умов найменшого ризику деліктної поведінки суб'єктів тощо); 3) інформаційно-управлінської (прогностичність і ефективність за результатами управління) функцій контролю. Також, входячи із історичного аспекту дослідження, додатковою функцією державного контролю доцільно вважати функцію захисту публічно правового інтересу, що впливає із конституційних правових обов'язків органів виконавчої влади, державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та раціонального природокористування.

У результаті аналізу положень державної екологічної політики України з'ясовується роль і місце у цій стратегії контрольної діяльності. У дисертації виділено положення, що моніторинг стану довкілля, контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки є одними із основних інструментів реалізації національної екологічної політики.

Здобувачем здійснюється загальнотеоретичний аналіз визначення поняття «екологічний контроль» та класифікація його видів. Виділено характерні ознаки державного екологічного контролю, а саме: 1) державний екологічний контроль здійснюється у процесі виконання державою екологічної функції; 2) контроль розглядається у сукупності таких функцій управління як просторово-територіальний устрій природних ресурсів (землеустрій, лісоустрій тощо); моніторинг довкілля; кадастри природних ресурсів; екологічна експертиза; екологічні стандарти та нормативи. Також розглянуто суміжні поняття, пов'язані із досліджуваною сферою.

У підрозділі 1.2 *«Історико-правові аспекти розвитку державного контролю у сфері ведення лісового господарства України»* із використанням історичного та історико-правового методів пізнання здобувачем аналізуються праці вчених щодо історичних періодів розвитку правового регулювання відносин публічного контролю у сфері ведення лісового господарства на території України. На основі аналізу результатів наукових досліджень вітчизняних вчених встановлено, що українська концепція державної охорони лісів мала в історичному розвитку екологічну традицію, український ліс мав і має свою історію, свій досвід лісовирощування, охорони лісів, тенденції розвитку на етнічних українських територіях. У дисертації зазначається, що умови зародження і еволюція лісових правовідносин у дореволюційній Україні були тісно взаємопов'язані з особливостями становлення права державної і приватної власності на землю і ліси, а також російським правовим режимом жорсткого обмеження й лібералізації використання лісових ресурсів. Зазначена політика російської держави на теренах України призвела до безконтрольних рубок, особливо приватних лісів, і не лімітованого експорту лісових ресурсів та інтенсивного зниження рівня лісистості у другій половині XIX – початку XX століття. Стверджується, що відповідно до нормативно-правових актів Російської держави у досліджуваному періоді ліс розглядався не як багатофункціональний природний комплекс, а більшою мірою як засіб поповнення державної скарбниці та задоволення потреб великих промисловців і землевласників.

На підставі аналізу наукових результатів вітчизняних вчених стверджується, що екологічне законодавство, норми якого формуються у сучасній Україні, враховують українську історичну екологічну (природоохоронну) традицію ведення лісового господарства, хоча із значними недоліками правового регулювання, що стали наслідком радянської системи економічного пріоритету ведення лісового господарства.

У підрозділі 1.3 *«Сучасний стан адміністративно-правового регулювання державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні»* аналізується роль державної функції виконання і використання норм лісового

законодавства щодо державного контролю у сфері ведення лісового господарства. Здобувачем стверджується, що зазначена функція повинна за власним змістом і у своїй меті реалізовувати вимоги, насамперед, ст. ст. 3, 16, 19 Конституції України щодо гарантії прав і свобод людини, які визначають зміст і спрямованість діяльності держави, обов'язків держави щодо забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Класифіковано нормативно-правові акти і проаналізовано їх зміст на загальному і відомчому рівнях адміністративно-правового регулювання у сфері ведення лісового господарства в Україні. За результатами зазначеного аналізу стверджується, що державний контроль у сфері охорони навколишнього природного середовища закріплено у нормах екологічного законодавства як загальне поняття щодо певних видів природних ресурсів, а отже, виникає необхідність у використанні цього поняття у нормотворчій діяльності як системоутворюючого у питаннях адміністративно-правового забезпечення формування функціональної та організаційної інфраструктури органів державного управління для сфери публічних лісових відносин. Запропоновано визначати у нормах права такий контроль терміном «публічний контроль» як загальний, а «публічно-правовий контроль у сфері ведення лісового господарства» як спеціальний з метою об'єднання правових засобів регулювання і підвищення їх ефективності впливу.

За результатами проведеного аналізу здобувачем надаються конкретні рекомендації і пропозиції щодо внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів про державний контроль у сфері ведення лісового господарства. У дисертації обґрунтовується потреба внесення змін, пов'язана із необхідністю впровадження у контрольно-наглядову діяльність екологічного пріоритету природокористування в Україні та усунення дублювання функцій і повноважень публічного управління у сфері лісових відносин.

Розділ 2 «Актуальні проблеми адміністративно-правового регулювання контрольно-наглядової діяльності у сфері ведення лісового господарства» містить три підрозділи.

У підрозділі 2.1 *«Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання контрольно-наглядової діяльності у сфері ведення лісового господарства: проблеми впровадження»* здійснено аналіз досвіду публічно-правового регулювання у сфері ведення лісового господарства таких європейських країн як Французька Республіка, Федеративна Республіка Німеччина, Фінляндська Республіка, Чеська Республіка, Республіка Польща, а також північноамериканських країн США та Канади. Зокрема, у дисертації аналізуються конституційні закони Французької Республіки (Хартії навколишнього середовища), норми Конституції Федеративної Республіки Німеччини, Договору щодо діяльності у рамках ЄС, Хартії ЄС про основні права, акти внутрішнього національного законодавства цих країн про ліси. Огляд у дисертації положень зазначених європейських нормативно-правових актів засвідчив факт наявності широкого застосування правових норм

самоконтролю громадян, наприклад, стосовно публічних обов'язків кожної особи брати участь в охороні та покращенні навколишнього середовища, попереджати негативні посягання щодо навколишнього середовища, сприяти відшкодуванню шкоди тощо. Також конституційними нормами закріплено публічно-владні обов'язки щодо проведення такої державної політики, яка має сприяти довгостроковому розвитку та узгоджуватись з використанням навколишнього середовища, економічним розвитком і соціальним прогресом.

Встановлено, що у зазначених європейських і північноамериканських країнах впроваджуються принципи концепції сталого розвитку, надається особливе значення функціям екологічного планування і моніторингу лісогосподарської діяльності, заходам стимулювання природоохоронної діяльності через цілеспрямовану податкову, інвестиційну, економічну та інші напрями державної політики. Стверджується, що для удосконалення відносин організації адміністративно-правового регулювання державного контролю у сфері ведення лісового господарства України необхідним є урахування позитивного досвіду європейських країн щодо конституційно-правового унормування використання прав власності на природні лісові ресурси.

У підрозділі 2.2 *«Проблеми адміністративно-правового регулювання здійснення екологічного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні»* проаналізовано сучасні концептуальні положення, які органи виконавчої влади планують запровадити у сфері реформування системи державного нагляду (контролю) природоохоронних відносин. Так, у роботі виділено переваги й недоліки розробленої на даний час на рівні Мінприроди Концепції реформування системи державного природоохоронного контролю.

Також у дисертації аналізуються визначення вчених щодо поняття «екологічний контроль», «екологічний моніторинг» та виділяються їх недоліки як стосовно змісту, так і щодо підходів із впровадження у практичну діяльність. На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що існуючі проаналізовані визначення поняття «екологічний контроль» не мають у своєму змісті ключових, фундаментальних елементів, що визначають його з погляду соціального значення, правового статусу людини і громадянина, необхідності у засобах сприяння його розвитку, забезпечення практичного впровадження у діяльність принципу не лише «законності» (ст. 19 Конституції України), а й щодо найбільш важливого фактора – принципу верховенства права в сфері природокористування і охорони природного навколишнього середовища. Стверджується, що одним із об'єктів екологічного контролю є ліс як природний комплекс і пов'язані із ним контрольно-наглядові заходи, що здійснюються не заради самого контролю і цих заходів, а з метою якомога повнішого забезпечення реалізації екологічних і соціально-економічних прав і свобод громадян, екологічної безпеки соціальної діяльності. У роботі визначено соціальне значення екологічного контролю у сфері ведення лісового господарства та надано рекомендації щодо удосконалення адміністративно-правового статусу громадського екологічного інспектора.

У підрозділі 2.3 *«Основні фактори неправомірної діяльності у сфері ведення лісового господарства та проблеми адміністративної*

відповідальності» встановлено: для адміністративної відповідальності головною відмінністю є її реалізація не лише шляхом застосування державними органами своїх виконавчо-розпорядчих повноважень, а, що важливо – у порядку, передбаченому нормами законів відповідно до конституційного принципу законності. У цьому зв'язку у роботі зазначається, що діяльність органів державного контролю і нагляду, яка регулюється нормами законів, є одним із дієвих управлінських механізмів підтримання правопорядку у сфері ведення лісового господарства, використовуючи при цьому необхідний «арсенал» засобів адміністративного примусу, заходів юридичної відповідальності. Проте така діяльність може бути удосконалена шляхом виявлення й пізнання не лише різних видів і складів адміністративних правопорушень, передбачених законодавством, як зазначається у спеціальних наукових розробках, а й факторів (причин та умов) їх вчинення, способів неправомірної діяльності у сфері ведення лісового господарства, що раніше не розглядалися.

На підставі проведеного аналізу у роботі класифіковано: 1) основні фактори неправомірної поведінки учасників публічних відносин у сфері ведення лісового господарства; 2) основні проблеми адміністративної відповідальності у сфері ведення лісового господарства; 3) способи неправомірної поведінки у сфері ведення лісового господарства; 4) пропозиції і рекомендації щодо усунення основних факторів неправомірної поведінки учасників публічних відносин у сфері ведення лісового господарства.

Розділ 3 «Адміністративно-правові засади розвитку державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні» містить три підрозділи.

У підрозділі 3.1 *«Сутність та зміст поняття «державний контроль у сфері ведення лісового господарства України»* аналізуються погляди вчених та чинні правові норми національного законодавства щодо визначення загального і спеціального відносно сфери дослідження понять «державний контроль», «нагляд», «моніторинг». На підставі аналізу стверджується, що найбільш цінним для науки і практики удосконалення відносин у сфері контролю ведення лісового господарства є адміністративно-правове забезпечення первинних цілей контрольної-наглядової діяльності, якими є отримання об'єктивної та достовірної інформації про об'єкт контролю, застосування заходів запобігання правопорушенням, а також встановлення причин і умов, що сприяють порушенню вимог правових норм.

Здобувачем констатується, що зазначені фундаментальні якості у законодавчих нормах на даний час впроваджено не достатньою мірою для виконання завдань системи. Зроблено висновок, що державний нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності згідно з чинними спеціальними законодавчими нормами здійснюється, насамперед, за допомогою функцій виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства. Проте інтереси суспільства можуть бути повною мірою задоволені й реалізовані лише у

випадку практичної реалізації правових норм Конституції України, що дають можливість:

1) контролювати інституціями громадянського суспільства здійснення законних публічно-владних контрольно-наглядових повноважень у сфері ведення лісового господарства як способу збереження природних ресурсів, що виступають об'єктом власності Українського народу;

2) реалізовувати повною мірою положення ст. 13 Конституції України щодо використання громадянами лісових ресурсів як власності, що зобов'язує, а також здійснення діяльності у сфері ведення лісового господарства, природокористування – як право на господарювання, підприємницьку діяльність у межах норм закону.

За цими підставами державний контроль у сфері ведення лісового господарства може розглядатись як вид публічного контролю, що охоплює сферу взаємодії органів публічної виконавчої, місцевої самоврядної влади та інституцій громадського самоуправління з метою не лише виявлення й запобігання порушенням вимог законодавства, а й забезпечення реалізації екологічних та соціально-економічних прав і свобод громадян. Класифіковано передумови визначення і основні специфічні ознаки, сутність, зміст, предмет, об'єкт, суб'єктний склад та сформульовано основну дефініцію «державний контроль у сфері ведення лісового господарства України».

У підрозділі 3.2 «Функціональні принципи державного контролю у сфері ведення лісового господарства України (адміністративно-правовий аспект)» визначається, що одним із основних способів досягнення публічно-правових цілей забезпечення реалізації екологічних та соціально-економічних прав громадян є державний контроль, що спрямований не лише на поточне внутрішньо-організаційне забезпечення функціонування системи публічно-управлінських відносин конкретної сфери, а й на удосконалення та розвиток такої системи із найменшими втратами. Із цим пов'язана і необхідність наукового пізнання принципів положень функціонування посадових осіб контрольно-наглядових органів у сфері ведення лісового господарства.

На підставі обґрунтування загальнотеоретичних і спеціально-галузевих наукових розробок автор з'ясовує загальнотеоретичний зміст принципів державного управління і державного контролю, а також їх види у функціональному аспекті.

Здійснюється аналіз змісту принципів державного контролю, закріплених у чинних міжнародно-правових актах та нормах національного законодавства щодо засад державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, державного контролю за використанням та охороною земель, лісових відносин.

Встановлено, що відповідно до норм основних засад державної екологічної політики України реформування передбачається здійснити на основі принципів посилення ролі екологічного управління в системі державного управління України з метою досягнення рівності трьох складових розвитку (екологічної, соціальної, економічної), яка зумовлює орієнтування на пріоритети сталого розвитку. Водночас спеціальні правові норми Лісового кодексу України не передбачають будь-яких принципів публічно-владної

діяльності у сфері організації та ведення лісового господарства. Спеціальні норми Глави 17 Лісового кодексу України, що призначені регулювати відносини у сфері публічного контролю за охороною, захистом, використанням та відтворенням лісів, закріплюють лише чотири основні завдання, пов'язані із реалізацією державної політики, додержанням лісового законодавства та запобіганням порушення правових норм учасниками лісових відносин. Реалізація цих завдань нормами ст. 94 Лісового кодексу України покладена на вищий і центральні органи виконавчої влади. Проте норми Лісового кодексу України не передбачають принципів, функцій і спеціального порядку здійснення державного контролю у сфері ведення лісового господарства. У цих правових умовах юридичної невизначеності виникає нагальна потреба привести норми лісового законодавства до вимог ст. 19 Конституції України та сформулювати необхідні норми принципи контрольно-наглядової діяльності.

Ураховуючи теоретичні положення, напрацьовані у наукових джерелах, а також те, що концептуальною основою реформування уряду повинно бути законодавче визначення основоположних принципів і напрямів його діяльності, у дисертації запропоновано визначення поняття «принципи контролю у сфері ведення лісового господарства», внесення змін і доповнень у систему норм Лісового кодексу України, зокрема до Розділу 1, який пропонується доповнити новою статтею: «Принципи організації та ведення лісового господарства», у яку включити зміст системи поданих у роботі принципів. Також запропоновано внесення змін і доповнень до норм Розділу 17 шляхом закріплення окремої статті: «Принципи контролю щодо ведення лісового господарства», у яку включити зміст цих принципів.

На основі проведеного аналізу автором дисертації надаються рекомендації посадовим особам уповноважених державних органів щодо передумов здійснення функцій державного контролю у сфері ведення лісового господарства для досягнення ними найбільшого рівня ефективності за адміністративними процедурами і результативності за наслідками такої діяльності.

У підрозділі 3.3 *«Напрями розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері державного контролю ведення лісового господарства в Україні»* на основі проведеного дослідження здійснюється аналіз існуючих у наукових джерелах, концепціях, стратегіях, закріплених у системних нормативно-правових актах напрямів, засобів і методів розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері державного контролю ведення лісового господарства в Україні.

У дисертації стверджується, що з метою розвитку елементів механізму адміністративно-правового регулювання організації і ведення лісового господарства пропонується ураховувати потребу у вирішенні двох загальних напрямів проблем: по-перше, суперечностей між людиною і природним середовищем, по-друге, конфлікту публічних і приватних інтересів у сфері ведення лісового господарства.

Вирішення суперечностей між людиною і природним середовищем здобувачем запропоновано здійснити шляхом інституційного адміністративно-

правового забезпечення державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та природокористування. Основним завданням зазначеного напряму є впровадження вимог принципів верховенства екологічних, культурних, соціальних і економічних прав громадян, основних засад сучасної державної екологічної політики України, спрямованих на утворення спільних правових інститутів громадського самоуправління й державної контрольно-наглядової діяльності у сфері розвитку лісових відносин, законодавче формування інститутів адміністративно-правових норм координації суб'єктів природоохоронного контролю у сфері лісового господарства, встановлення адміністративних та юридичних обмежень щодо природокористування всіма суб'єктами природоресурсного права з метою їх охорони, збереження і лісогосподарського відновлення для майбутніх поколінь.

Вирішення конфлікту публічних і приватних інтересів у сфері ведення лісового господарства запропоновано здійснити за допомогою сформованої інституційної системи засобів і методів адміністративно-правового регулювання лісових відносин з метою забезпечення необхідного компромісу публічних і приватних інтересів у лісокористуванні, довіри через правовий інститут делегування державних функцій, повноважень, бюджетного фінансування, а також відкритості громадянському суспільству адміністративних контрольно-наглядових процедур вирішення зазначеного конфлікту. У дисертації пропонується застосувати системний підхід у нормотворчій діяльності та упорядкувати правові засоби, як з погляду удосконалення функціональної й організаційної структури органів державного природоохоронного контролю і нагляду у сфері реалізації принципів верховенства права і законності, державної екологічної, соціально-економічної та іншої політики розвитку, так і з урахуванням пропонованих у роботі напрямів удосконалення адміністративного, екологічного, господарського законодавства, спрямованих на практичне гарантування забезпечення прав і свобод громадян у лісокористуванні.

ВИСНОВКИ

У висновках сформульовано основні результати дослідження, що вирішують важливі питання адміністративно-правових відносин державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні. Обґрунтовано висновки, пропозиції і рекомендації, спрямовані на досягнення поставленої мети і виконання завдань роботи, а саме:

1. У результаті проведеного аналізу теоретико-правових засад дослідження державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні встановлено, що державний контроль за своєю сутністю та призначенням є інформаційним інструментом, засобом публічного управління, державного регулювання і соціально-економічного розвитку відносин при умові найбільш чіткого за змістом, системно-структурного за функціями і повноваженнями, а також компактного за правовою формою і компетенцією закріплення його компонентів у нормах законів України.

Сучасні суспільні контрольно-наглядові відносини у досліджуваній сфері ведення лісового господарства в Україні визначаються своїми особливостями, що пов'язані із цілями, публічними й приватними аспектами управління, а також характером суспільних відносин щодо загальної системи засобів: 1) охорони навколишнього природного середовища; 2) забезпечення раціонального природокористування. Таким чином, з теоретико-правового погляду ми маємо два основних поняття: право охорони і право користування природними ресурсами (у нашому дослідженні – лісом), як природного, соціального, економічного культурно-оздоровчого комплексу. Зазначений комплекс об'єктивно потребує впливу соціально регулюючих, охоронних, захисних, інформаційних та ін. засобів як адміністративного і інформаційного права, так і засобами інших галузей права, економічних, соціальних, біологічних, технічних та інших норм у межах загального механізму соціального регулювання розвитку досліджуваних відносин.

Аналіз спеціальної наукової літератури щодо контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні, передбачений правовими нормами законодавства, засвідчив, що сутність і зміст його поняття повинні досліджуватись у зв'язку із питаннями, пов'язаними із: 1) реалізацією положень державної екологічної політики України; 2) змісту поняття «екологічний контроль», що охоплює як громадський, самоврядний аспект, так і державний аспект, актуалізованими із сучасними політичними, економічними й соціальними цілями у діяльності посадових осіб органів виконавчої влади та суб'єктів публічного управління, а також 3) виходячи із теоретичних конструкцій понять, пов'язаних із суміжними галузями контрольно-наглядової діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища та природокористування.

2. З'ясовано історико-правові аспекти розвитку державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні та встановлено, що перехід на засади стратегії сталого збалансованого розвитку лісового господарства в сучасній Україні значною мірою залежатиме від врахування історичної української екологічної традиції природокористування. При цьому матиме значення чітко сформована система адміністративного примусу й стимулювання суб'єктів лісогосподарювання дотримуватися встановлених правил та вимог, у тому числі міжнародних і європейських, а також поширення добровільного виконання державою й підприємницькими структурами міжнародно визнаних принципів і стандартів відповідальної природоохоронної діяльності.

3. У результаті аналізу сучасного стану адміністративно-правового регулювання державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні встановлено, що державний контроль у сфері ведення лісового господарства як спеціальний вид суспільних відносин за предметом адміністративно-правового регулювання, згідно із нормами екологічного законодавства, є напрямом публічно-правового контролю серед основних видів публічно-правового контролю у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Враховуючи те, що закон є однією із публічно-правових гарантій у діяльності органів влади щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а законність у діяльності органів виконавчої влади та державного управління є одним із фундаментальних принципів діяльності цих органів у досягненні цілей соціально-економічного розвитку людини, суспільства, держави, завдання адміністративно-правового регулювання державного контролю у сфері ведення лісового господарства можливо сформулювати як забезпечення реалізації публічно-правових гарантій: 1) прав власності на ліси та 2) прав лісокористування з метою досягнення сталого людського розвитку і екологічної безпеки.

У результаті дослідження пропонується внесення змін і доповнень до нормативно-правових актів про державний контроль у сфері ведення лісового господарства, зокрема: 1) до Положення про Мінагрополітики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.11.2015 р. № 1119, виключивши норми, що передбачають «реалізацію» державної політики у сфері лісового господарства; 2) враховуючи стратегічний екологічний пріоритет природо-користування в Україні та необхідність усунення дублювання функцій і повноважень державного регулювання та управління у сфері лісових відносин вважаємо доцільним: внести зміни до норм Глави 3 Лісового кодексу України, виключивши ст. ст. 28 та 28-1 Лісового кодексу України; внести зміни до постанови Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10.09.2014 р. № 442 та Положення про Державне агентство лісових ресурсів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 8.10.2014 р. № 521, виключивши норми щодо здійснення повноважень державного контролю за додержанням нормативно-правових актів щодо ведення лісового господарства. Визначити, що Держлісагентство є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів і який реалізує державну політику у сфері лісового та мисливського господарства з метою впровадження в господарські відносини екологічного пріоритету охорони і екологічної безпеки.

4. Виявлено наявність проблем при запозиченні у вітчизняне законодавство зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання контрольно-наглядової діяльності у сфері ведення лісового господарства, а саме: невирішеність впровадження природоохоронних принципів міжнародної концепції сталого розвитку у публічно-правових нормах організації і ведення лісового господарства України. Такий стан значною мірою впливає на якість реалізації існуючих стратегічних публічно-правових цілей розвитку євроінтеграції. Зарубіжний досвід управління лісовим господарством свідчить про доцільність впровадження у Конституцію України та спеціальне екологічне, адміністративне і господарське законодавства України, з одного боку, публічних обов'язків кожної особи брати участь в охороні та покращенні навколишнього середовища, попереджати негативні посягання стосовно навколишнього середовища, сприяти відшкодуванню шкоди, а, з другого, – публічно-владні обов'язки щодо проведення державної політики сприяння

довгостроковому розвитку та здійсненню охорони навколишнього природного середовища.

5. З'ясовано основні проблеми адміністративно-правового регулювання здійснення екологічного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні, пов'язані із концептуальним підходом до реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері природоохорони, що запроваджується на даний час Міністерством екології та природних ресурсів України, а саме: положення концепції реформування державного природоохоронного нагляду (контролю), так само як і попередні концепції, що розроблялися різними органами виконавчої влади за останні десять років, не визначають конкретних напрямів законодавчого закріплення функціональної та організаційної структури уповноважених органів державного контролю у сфері природоохорони, необхідності прийняття проекту Екологічного кодексу України або це повинен бути окремий закон, що закріпить юридичний адміністративно-правовий механізм розподілення функцій і повноважень. Не зрозумілою є роль сучасних чинних норм кодексів у вирішенні проблеми нормотворчої діяльності щодо розподілення функцій і повноважень за сферами і видами законодавчого регулювання природоресурсної сфери. Також потребує вирішення питання законодавчого визначення й закріплення поняття «екологічний контроль» та державно-управлінські можливості його реалізації у системі інших видів і форм контрольно-наглядової діяльності.

Визначено соціальне значення здійснення екологічного контролю у сфері ведення лісового господарства, яке полягає у тому, що він підвищує дієвість і ефективність усіх функцій публічного управління у сфері лісових відносин. Він допомагає втілювати в життя норми права, що сприяють забезпеченню раціонального використання і охорони лісів як природного комплексу, надає можливість виявляти прогалини в правовому регулюванні лісогосподарських та лісоохоронних відносин, недоліки в організаційній, виховній, культурній роботі, що пов'язана з використанням і охороною лісів. Також контроль призначений забезпечити спостереження, своєчасне виявлення і усунення відхилень від встановлених норм, помилок та недоліків діяльності щодо лісокористування і лісовідтворення, утворює необхідні умови відновлення правомірної поведінки недобросовісних лісокористувачів неухильно виконувати свої публічні обов'язки, належно використовувати і охороняти ліс не як «ресурс», а як природний об'єкт.

6. Встановлено такі основні фактори неправомірної діяльності у сфері ведення лісового господарства, як: соціально-політичні, адміністративні, юридичні, а саме:

– *соціально-політичні*: соціальні проблеми бідності населення сільських районів; обмежені юридичні можливості участі громадськості, суб'єктів підприємництва в публічному управлінні лісовим господарством та розподілі лісових ресурсів; низький рівень екологічної освіти і культури громадськості недостатня екологічна інформованість; неврегульованість економіко-політичного питання експорту цінних сортів лісу, юридична недосконалість

розподілу лісових ресурсів, що спрямовуються на експорт і для внутрішніх потреб промисловості;

– *адміністративні*: об'єднання в одному органі державного управління функцій господарської діяльності, дозвільної діяльності та виконання контрольно-наглядових повноважень;

– *юридичні*: недосконалість норм адміністративного законодавства щодо дублювання функцій і повноважень; законодавча неврегульованість відносин практики правозастосування контрольно-наглядових функцій; проблема невизначеності у законі таких правових дефініцій як «незаконна рубка», «незаконно заготовлена деревина», «нелегальна деревина»; інформаційно-правові фактори формального підходу у створенні системи електронного обліку деревини, недоліки юридичного закріплення функцій і повноважень контролюючих органів щодо використання комп'ютерної системи електронного обліку деревини, їх інформаційно-правова взаємодія.

Встановлено основні проблеми адміністративної відповідальності у сфері ведення лісового господарства, а саме: закони і підзаконні нормативно-правові акти, які регламентують адміністративну відповідальність за порушення лісового законодавства, не становлять єдиної цілісної системи та між собою не узгоджені; за своєю формою нормативно-правові акти, які встановлюють порядок застосування адміністративної відповідальності у галузі лісового законодавства, мають статус підзаконних. Такий їх статус потребує приведення їх у відповідність до вимог норм Конституції України щодо законодавчої форми, особливо щодо функцій і повноважень органів державного контролю. За результатами опитування 242 працівників органів Держекоінспекції України встановлено, що, по-перше, існуючий юридичний порядок здійснення державного контролю у сфері ведення лісового господарства є таким, що створює умови для неправомірної поведінки суб'єктів лісокористування, по-друге, одним із шляхів удосконалення державного контролю у сфері ведення лісового господарства є передача контрольно-наглядових функцій і повноважень у сфері ведення лісового господарства органам Держекоінспекції України та унормування їх у Екологічному кодексі.

7. Визначено, що до основних засобів розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері державного контролю ведення лісового господарства в Україні віднесено теоретично з'ясовану сутність та розроблений зміст таких понять як «державний контроль у сфері ведення лісового господарства в Україні», «принципи контролю у сфері ведення лісового господарства України», а також класифікацію функціональних принципів державного контролю ведення лісового господарства України.

Зокрема з'ясовано, що сутність державного контролю у сфері ведення лісового господарства полягає у здійсненні державного екологічного моніторингу, нагляду і контролю способами спостереження, аналізу, перевірки, оцінки, прогнозу та прийняття рішень щодо відповідності практичної діяльності суб'єктів охорони, захисту, використання та відтворення лісів установленим законами та іншими нормативно-правовими актами приписам, а також у коригуванні розвитку суспільних лісових відносин на засадах сталого

розвитку з урахуванням природних, економічних, соціальних та інших умов лісового землеробства, цільового призначення земель і лісів, лісорослинних умов, породного складу лісів, а також функцій, які вони виконують.

Встановлено, що основним напрямом у розвитку адміністративно-правового регулювання у сфері державного контролю ведення лісового господарства в Україні є забезпечення впровадження у практику принципів верховенства екологічних, культурних, соціальних та економічних прав громадян і законності державного управління у сфері охорони навколишнього природного середовища та природокористування як конституційних гарантій збереження навколишнього природного середовища для майбутніх поколінь, невиснажливого відновлювального використання лісових ресурсів, екологічної безпеки у сфері ведення лісового господарства та реалізації правової політики євроінтеграції України.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Курило В. І. Арутюнян Д. А. Сутність та зміст поняття «державний контроль у сфері ведення лісового господарства України»: адміністративно-правовий аспект. Вісник Запорізького національного університету: Юридичні науки. 2016. № 1. С. 83–90. *(Здобувачем обґрунтовано зміст державного контролю у сфері ведення лісового господарства України).*

2. Арутюнян Д. А. Історико-правові аспекти розвитку державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. Вип. 5. С. 41–45.

3. Арутюнян Д. А. Державний контроль у сфері ведення лісового господарства в Україні: теоретико-правові засади дослідження. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2016. Вип. 5. Т. 2. С. 7–11.

4. Арутюнян Д. А. Адміністративно-правове регулювання державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. № 6. С. 12–18.

Стаття у науковому виданні іншої держави

5. Арутюнян Д. А. Адміністративно-правове регулювання контрольно-наглядової діяльності у сфері ведення лісового господарства: зарубіжний досвід. Jurnalul juridic național: teorie și practică. 2016. Вип. 6. С. 35–38.

Тези наукових доповідей:

6. Арутюнян Д. А. До питання принципів контрольно-наглядової діяльності у лісовому господарстві України. Модернізація правових інститутів: вимоги часу: Міжнародна юридична науково-практична конференція, м. Київ, 8 грудня 2016 року: тези доповіді. К., 2016. С. 10–14.

7. Арутюнян Д. А. Функціональні принципи державного контролю у сфері ведення лісового господарства України (адміністративно-правовий аспект). Розвиток Української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів: III Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 1 березня 2017 року: тези доповіді. К., 2017. С. 7–9.

АНОТАЦІЯ

Арутюнян Д. А. Адміністративно-правові засади контрольно-наглядової діяльності у лісовому господарстві України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2017.

У дисертації досліджено теоретичні та практичні аспекти здійснення державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні. Проаналізовано основні засади здійснення державного контролю у сфері організації і ведення лісового господарства; систему та правове становище органів, що здійснюють контроль; правові форми та методи його здійснення як публічно-правової гарантії забезпечення прав і свобод громадян, законності та правопорядку у сфері екологічних лісових відносин.

Особливу увагу приділено проблемам здійснення публічного екологічного контролю, порівняльному аналізу екологічних та лісгосподарських концепцій організації і ведення лісового господарства, адміністративно-правового статусу Держекоінспекції, Держлісагентства України. На основі даних вітчизняного та іноземного досвіду адміністративно-правового регулювання діяльності контрольно-наглядових органів розроблено основні засоби та напрями удосконалення діяльності суб'єктів адміністративного права щодо здійснення функцій державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні, надано конкретні пропозиції щодо змін і доповнень до адміністративного та екологічного законодавства України, рекомендації щодо практичної контрольно-наглядової діяльності.

Ключові слова: державний контроль, нагляд, моніторинг, екологічний контроль, ведення лісового господарства, адміністративна відповідальність.

АННОТАЦИЯ

Арутюнян Д. А. Административно-правовые основы контрольно-надзорной деятельности в лесном хозяйстве Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 «Административное право и процесс; финансовое право; информационное право». – Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев, 2017.

В диссертации рассмотрены теоретико-правовые основы исследования института государственного контроля в сфере ведения лесного хозяйства в Украине, историко-правовые аспекты его развития и современное состояние административно-правового обеспечения осуществления функций такого контроля.

Исследованы теоретические и практические аспекты осуществления государственного контроля в сфере ведения лесного хозяйства в Украине. Проанализированы основы осуществления государственного контроля в сфере организации и ведения лесного хозяйства; система и правовое положение органов, осуществляющих такой контроль; правовые формы и методы его осуществления как публично-правовой гарантии обеспечения прав и свобод граждан, законности и правопорядка в сфере экологических лесных отношений.

Особенное внимание обращено на исследование принципов контрольно-надзорной деятельности в лесном хозяйстве Украины, социальное значение экологического контроля в этой сфере, вопросов осуществления публичного экологического контроля, в частности основных факторов неправомерной деятельности и усовершенствования мер административной ответственности за правонарушения в лесном хозяйстве Украины, сравнительный анализ экологических и лесохозяйственных концепций организации и ведения лесного хозяйства, административно-правового статуса Госэкоинспекции, Гослесагентства Украины.

На основе данных отечественного и зарубежного опыта административно-правового регулирования деятельности контрольно-надзорных органов разработаны основные направления усовершенствования деятельности субъектов административного права относительно осуществления функций государственного контроля в сфере ведения лесного хозяйства в Украине, даны конкретные предложения относительно изменений и дополнений к административному и экологическому законодательству Украины, рекомендации относительно практической контрольно-надзорной деятельности.

Ключевые слова: государственный контроль, надзор, мониторинг, экологический контроль, ведение лесного хозяйства, административная ответственность.

ANNOTATION

Arutiunian D. A. Administrative-legal principles of the control and supervision activity in forestry of Ukraine. – The Manuscript.

A candidate of Juridical Sciences' dissertation in specialty 12.00.07 Administrative Law and Process; Finance Law; Information Law. – National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2017.

In this dissertation, theoretical and practical aspects of carrying out the state control in the field of forestry management in Ukraine have been studied. The author analyzed the main principles of carrying out the state control in the field of organizing and management of forestry; the system and legal state of bodies that

carry out the control; the legal regulations and methods of their carrying out as a public-law guarantee of the enforcement of civil rights and liberties; ensuring the law and order in the field of ecological forest relations.

The author devoted special attention to carrying out of the public ecological control, the comparative analysis of ecological and forestry conceptions, the administrative-legal status of the State Inspection, the State Forest Resources Agency of Ukraine. Based on the experience of national and international administrative-legal regulation of control and supervision bodies' activity, main means and directions of improving the activity of subjects of administrative law regarding carrying out functions of the state control in the field of forestry management in Ukraine have been developed, concrete changes and additions to Ukraine's administrative and ecological legislation have been suggested as well as recommendations to practical control and supervision activity.

Key words: state control, supervision, monitoring, ecological control, forestry management, administrative responsibility.